

Duurzame wereld als ideaal

De eerste mens was overgeleverd aan zijn omgeving; de onaangetaste natuur was in zijn ogen chaotisch en meedogenloos en daardoor voor hem angstaanjagend. Eeuwenlang heeft hij tegen de “wilde” natuur gevochten, hetgeen zichtbaar geworden is in alle uithoeken van de wereld. De mens heeft de natuur vereenvoudigd tot agrarische landschappen, gecultiveerde bossen en plekken voor zichzelf, de dorpen en steden, waaruit de natuur min of meer verbannen is. De mens heeft de natuur aangepast aan zijn eisen en wensen en daarmee heeft hij de omgeving onder controle gekregen.

En toch begint hij zijn grip op de omgeving te verliezen, nu wetenschappers met harde theorieën komen over ozongaten, stijgende waterspiegel en andere mogelijk desastreuze gevolgen voor het milieu. Langzaamaan begint de mens in te zien dat het exploiteren van de natuur zijn grenzen kent. Men maakt zich zorgen over de schadelijke invloed van de mens op het milieu. De milieucrisis komt steeds dichterbij.

Van exploitatie van de natuur naar respect voor de natuur vergt een grote omslag in het denken. Alle handelingen van de mens moeten worden bekeken vanuit de mogelijke gevolgen voor het milieu. Dat betekent een radicale omslag van het korte termijn denken naar het lange termijn denken.

Een eenvoudig voorbeeld van het korte termijn denken is de automobilist die zijn rotzooi uit het raam gooit. De automobilist leeft in feite in een heel klein wereldje dat niet groter is dan zijn auto, de omgeving daarbuiten is een vuilnisbelt. Ook het opbergen van koolstofdioxide (CO₂) in de grond valt onder de categorie korte termijn denken. Of zelfs het energiezuinig maken van apparatuur als er steeds meer van die apparaten verkocht worden.

Het voorbeeld van lange termijn duurzaam denken is zo min mogelijk apparaten aanschaffen of er gebruik van maken. We moeten terug naar het denken van Socrates (470 – 399 voor Christus) die toen al lopend op de markt opmerkte: “wat zijn er toch veel zaken die de mens niet nodig heeft”.

Het lange termijn denken zal in de toekomst in alle sectoren van het bedrijfsleven veel veranderen, maar het wordt pas werkelijk effectief als ieder mens op deze wijze gaat denken en handelen.

Duurzaam bouwen

Een gebouw is geen onderdeel van de natuur ook al wordt het opgetrokken uit leemblokken en het dak afgewerkt met gras. Hiermee wordt de schijn gewekt van een harmonische natuurlijke samenhang: een gebouw dat de verzoening tussen mens en natuurlijke omgeving bewerkstelligt. Integendeel, elk gebouw betekent de afbakening van een grens, de natuur maakt plaats voor de betonnenvloer. Zelfs in de tuinen van de vinexlocaties heersen de straatklinkers, grint en de loungestoelen met hier en daar een decoratieve boom en struik die door de bewoner elk jaar teruggesnoeid wordt.

Ofwel bouwen heeft zeer grote gevolgen voor de natuur. Het doel in de bouwbranche is dan ook om duurzaam te bouwen en daarmee de nadelige gevolgen van het bouwen voor de natuur te verkleinen, maar ideaal zou zijn het milieu met deze menselijke ingreep te versterken.

Duurzaam Bouwen(DuBo) is voor de bouw ook een omslag van het korte termijn denken naar het lange termijn denken. En vele wetenschappers, adviseurs maar ook de overheid hebben nagedacht over welke zaken in de bouw een negatief en welke een positief effect hebben op het milieu. Hieruit is het “nationaal DuBo pakket” ontstaan, maar ook vele andere checklijsten.

Het nadeel van al deze lijsten is dat men het lange termijn denken in de bouw hiermee ondergraaft, want Duurzaam Bouwen wordt in de praktijk te snel aan checklijsten gekoppeld en daarmee wordt het bewust nadenken over Duurzaam Bouwen geëlimineerd: de belangrijkste bezigheid van de opdrachtgever wordt het afturven van de afgegeven checklijsten. Voldoet men aan deze lijsten dan denkt men duurzaam te bouwen.

Maar juist het klakkeloos toepassen van alle huidige bekende DuBo-maatregelen is een voorbeeld van het korte termijn denken, want het is heel goed mogelijk dat een “duurzame” wijk waar alle huidige bekende DuBo maatregelen zijn toegepast na een tiental jaren voor een groot deel leegstaat door te veel accent op DuBo-maatregelen, technologie en experimenteren en te weinig accent op de eisen en wensen van de toekomstige bewoners. De bewoners zullen volgen als er krapte op de woningmarkt is. Maar zogauw er keus is op de woningmarkt, zullen de Dubo-woningen, waarbij de aandacht ligt op het milieu en niet op het gemak van de bewoners, leeg komen te staan. Op dit moment kiest de woonconsument nog in grote getale eerder voor een extra erker dan zonnepanelen op de dak. Waarschijnlijk ligt hier ook het korte termijn denken aan te grondslag: men heeft meteen woongenot van de nieuwe erker, terwijl de zonnepanelen pas op termijn zijn rendement oplevert voor de consument.

De checklijsten zijn enkel een concretisering van het bewust nadenken over Duurzaam Bouwen, maar de lijsten mogen niet het lange termijn denken zelf vervangen.

Imago van duurzaam bouwen

Duurzaam Bouwen moet een normaal verschijnsel worden bij de bouwpartners, maar vooral bij de burgers om effect te hebben. Het lange termijn doel moet ook zijn om zoveel mogelijk mensen over te halen om duurzaam te bouwen en te wonen.

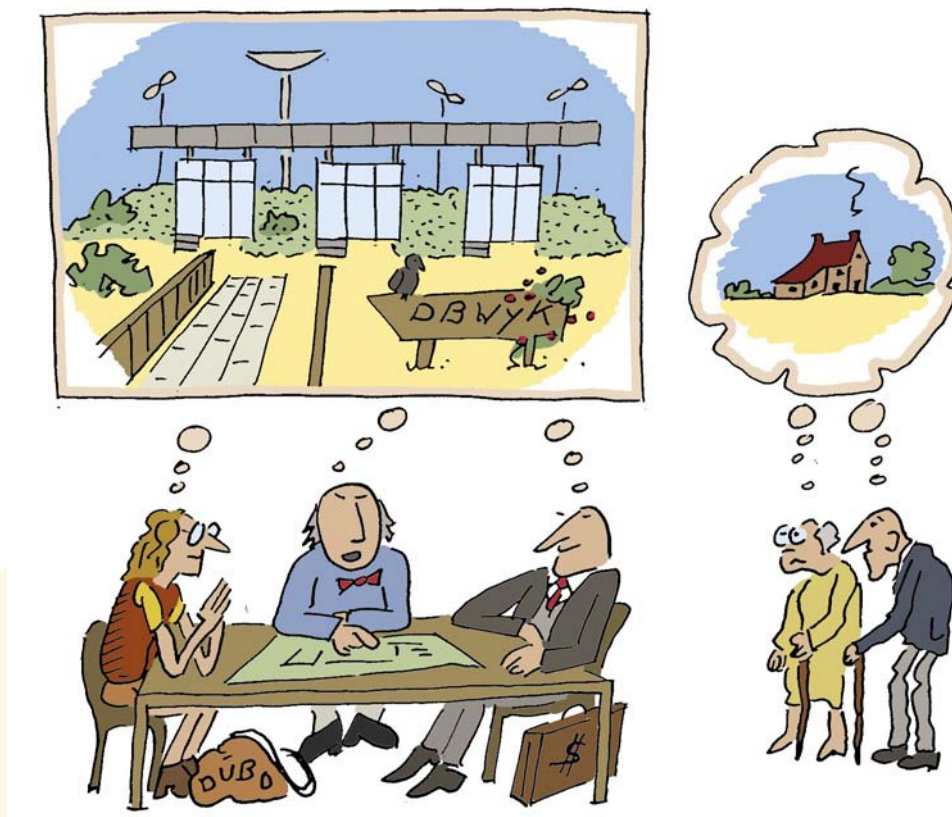
Als men de massa wil bereiken zal men de drempel naar de DuBo-woning zo laag mogelijk moeten maken. Mensen kopen alleen als ze een veel beter product krijgen dan dat ze bezitten. De DuBo-woning moet een woning worden met veel voordelen en weinig nadelen ten opzichte van de huidige woning.

Maar het tegenovergestelde gebeurt doordat het beeld van de DuBo-woning te veel als een experiment tentoongesteld wordt. Het brede publiek ziet het DuBo-wonen als wonen onder een grasdak of onder een dak vol met zonnepanelen en andere installaties of wonen achter serres. De toekomstige koper krijgt al een bevreesd gevoel bij de eerste aanblik van de DuBo-woning en hoort tevens de verhalen over de onderhoudsgevoelige vurenhouten kozijnen, de ingewikkelde installaties en de serres waarin men niet mag wonen, maar het huis mee opwarmt. De kans is aanwezig dat de DuBo-woning aan zijn experimentele karakter ten onder gaat. De koper wil nu eenmaal niet in een experiment wonen. Als de DuBo-woning in zijn experimentele fase blijft steken zal zij slechts enkele DuBo-bewuste bewoners trekken, maar Duurzaam Bouwen krijgt pas betekenis als iedereen ervan overtuigd is.

Gedrag van de gebruiker

Met een grote boog lopen overheid, milieuactivisten en vele anderen om de bron van de milieuvervuiling heen en is men gefixeerd op de fabrieken en gebruiksvoorwerpen die de milieuoverlast veroorzaken. De bron van de milieuvervuiling is eenvoudig: elk mensenleven is een aanslag op het milieu, elk mensenleven geeft een vuilnisbelt aan afval, een toename aan energiebehoefte en een enorme hoeveelheid luchtverontreiniging door het aantal autoritten en vliegereizen die hij in zijn leven maakt. Daarnaast heeft de mens een ongebreidelde behoefte aan steeds meer producten. Minder mensen en minder producten is de methode om de bron van vervuiling aan te pakken, maar in hoeverre is deze werkelijke omslag in denken bij de mensen te verwezenlijken als er oerdriften als voortplanting en hebzucht in het spel zijn.

Al jarenlang probeert de overheid bijvoorbeeld de mensen uit de auto te krijgen om over te stappen naar het openbaar vervoer, zonder succes, want de files worden steeds langer. We kunnen zonder problemen de CO₂ naar de streefnormen krijgen als wettelijk ingevoerd wordt, dat men de wegen enkel mag gebruiken met lichte energiezuinige auto's die niet boven 120 km kunnen rijden. Maar elke politieke partij die deze doeltreffende maatregel verkondigt verlies zijn stemmers, want het is uiteindelijk de gebruiker die bepaalt. Dit geldt ook voor Duurzaam Bouwen: overheid, wetenschappers, stedenbouwkundigen, architecten en andere adviseurs denken nog steeds dat zij kunnen bepalen wat goed is voor de bewoners. En de gebruiker die de belangrijkste rol heeft te vervullen in het Duurzaam Bouwen wordt nergens vertegenwoordigd, aan de gebruiker wordt niets gevraagd (zie figuur 1).

Een bekend voorbeeld is dat de waarde van een goed geïsoleerd huis gaat teniet als de gebruiker de ramen open zet en de kou binnenlaat of dat de bewoner juist zeer efficiënt omgaat met de energie in hun woning, maar met het bespaarde geld een luxe vliegreis naar andere kant van de wereld maakt.

Het is uiteindelijk het gedrag van de gebruiker dat de doorslaggevende factor is betreffende de effecten op het milieu, niet de duurzame woning, niet de overheid, niet de andere partijen in de bouw.

Maar het gedrag van de mens verandert pas na een ramp. Genoeg wetenschappelijke rapporten waren er voor 31 januari 1953 dat Zeeland en delen van Brabant en Zuid-Holland onder water zou kunnen stromen. Maar eerst moest de ramp gebeuren, eerst moesten er 1800 mensen verdrinken, voordat er een Deltaplan kwam dat daarna succesvol uitgevoerd werd.

Het rapport "De grenzen aan de groei" van De Club van Rome dat al in 1972 werd gepubliceerd, legde al het verband tussen economische groei en de gevolgen hiervan voor het milieu en het opraken van de grondstofvoorraden. Daarna is er zoveel geschreven over het milieu dat voor kennisgeving aangenomen werd en men gewoon weer verder ging. Ook allerlei personages die met films en spreekbeurten het onheil van een milieuramp verkondigen, geven niet die angst en afschuw om het gedrag te veranderen als een echte milieuramp.

Maar laten we eens aannemen dat we met zijn allen radicaal van gedrag veranderen, dat we alleen nog maar duurzame goederen produceren en beperkt energie gebruiken omdat we zeer efficiënt met ons duurzame producten omgaan.

Dan nog is het korte termijn denken, want het milieu gaat uiteindelijk ten onder aan de toenemende aantallen duurzame producten die zich als een schimmel verspreiden over de aardbol omdat de mens zijn voortplantingsdrift en hebzucht moeilijk kan beteugelen. Een duurzame wereld is een ideaal waar we met zijn allen in moeten geloven en naar moeten streven net zoals vrede op aarde.

Literatuur

Kromhof, R - De ontaarde mens, in Vakblad Filosofie, juni 1997, p. 12-14.

Kromhof, R - Duurzaam Bouwen: experiment van korte duur?, in Bouwadviseur, mei 1999, p. 22.

figuur 1: Aan de bewoners wordt niets gevraagd.

Meer weten? Volg de post bacheloropleiding Hoger bouwprojectmanagement

De post bacheloropleiding Hoger bouwprojectmanagement biedt opdrachtgevers en uitvoerders veel extra kennis en de benodigde persoonlijke 'tools' aan om succesvol complexe bouwprojecten te managen. Kortom: van acteur naar regisseur!

Voor wie?

Deze opleiding is gericht op ervaren projectleiders, (aankomende) projectmanagers, projectadviseurs, projectleiders, coördinatoren makelaar nieuwbouw of coördinatoren bouw en woningtoezicht. Deelnemers komen vooral uit woningbouwcorporaties, gemeentelijke instellingen, de architectuur, aannemersbedrijven, bouwmanagementadviesbureaus en vanuit de zorg & welzijn sector.

Zie voor meer informatie: <http://www.avansplus.nl/2452/opleidingen/bouw-techniek/bouwkunde.html>

Robert Kromhof is directeur en architect bij Jorissen Simonetti architecten en is ook verbonden aan Avans⁺, improving professionals te Breda. Laat weten wat u van het artikel vindt! Mail naar: jfikse@avansplus.nl of kromhof@jsamaarsen.nl.